

BUTLLETÍ del GRUP d'ESTUDIS SITGETANS

Any XXXVII

Maig del 2011

Nº 137

Festes, àpats i treball.

Les diades de santa Tecla i sant Bartomeu a l'edat mitjana.*

Carme Muntaner i Alsina

Introducció

En aquest treball he volgut englobar aspectes que, malgrat referir-se concretament a les festes de santa Tecla i sant Bartomeu, tenen relació no només estrictament amb aquestes festes sinó també amb altres qüestions, com ara el treball del camp o l'alimentació, i que es poden aplicar també a un gran nombre de les festivitats que durant l'any es celebraven tant a Sitges com a molts altres llocs de Catalunya, Mallorca i València. Altrament, si en el títol figuren santa Tecla i sant Bartomeu en aquest ordre, és perquè, com es prou conegut, santa Tecla era la que tenia originalment la titularitat de la nostra parròquia, titularitat no compartida amb sant Bartomeu com passa actualment. I finalment, intentaré també entendre quan i per què es va produir aquest canvi de titularitat, tot i que la documentació en diu molt poques coses.

Dividiré, doncs, aquest escrit en tres parts: una primera descriurà breument què s'entenia per festa a l'e-

dat mitjana i quines eren les principals celebracions del calendari anual, en segon lloc parlaré del treball que es desenvolupava durant les festes d'aquests dos sants i que segurament n'impedia una plena celebració, i en una darrera part explicaré quins àpats feien els almoi-

* Text de la conferència pronunciada el dia 21 d'agost del 2010 a la seu del Grup d'Estudis Sitgetans, Espai Cultural Pere Stämpfli.

ners durant les festes d'aquests dos patrons. Cal dir que l'espai temporal estudiat correspon als primers temps de domini de la Pia Almoïna sobre el castell de Sitges, entre mitjans del segle XIV i inicis del XV.

Els sants Tecla i Bartomeu

Pel que fa als patronatges de santa Tecla i sant Bartomeu a Sitges en l'edat mitjana, fins al segle XV, la nostra parròquia era coneguda com a parròquia de Santa Tecla de Sitges. De fet, la seva titularitat està documentada des de 1135¹. Sembla que la devoció de la santa a Europa es difongué a través dels pelegrins i croats arribats de Terra Santa, on aquesta màrtir era molt popular. No va ser fins a finals de l'edat mitjana que el patronatge de sant Bartomeu es va afegir al de santa Tecla.

Sant Bartomeu va ser titular d'un altar lateral des d'almenys 1322. I l'any 1499 Nicolau de Credença va pintar el retaule de santa Tecla i sant Bartomeu, que avui encara es conserva en part a l'altar major de la parròquia. Aquest moment és el que es considera d'inici de la titularitat del sant com a patró de la vila. La incògnita és per què aquest sant, que abans era en un altar lateral, com altres sants, concretament sant Macari, 15 de gener, sant Vicenç, 22 de gener², sant Miquel, 29 de setembre³, sant Pere Màrtir, 29 d'abril⁴, o sant Llorenç, 10 d'agost⁵, va adquirir un protagonisme suficient com per afegir-se a santa Tecla en el retaule de Nicolau de Credença i en el patronatge de la vila.

El que sabem és que la festa de Sant Bartomeu es celebrava ja de manera solemne almenys des de la meitat del segle XIV. I ho sabem pels llibres de comptes dels almoïners. Els almoïners anotaven diàriament totes les despeses que efectuaven, indicant simplement

dilluns, dimarts, etc. o a tants dies del mes de tal. En canvi, en l'anotació feta en el 24 d'agost de 1353 el procurador almoïner va escriure, "fo sent Bertomeu, festa solepna a Ciges", i en el dia anterior s'indica que era la "vigília de sant Bartomeu". Un altre element que ens indica que la festa de sant Bartomeu era important és la presència a la vila de músics i les compres extraordinàries que es van fer per als àpats als quals van assistir diversos convidats.

Com es celebraven les festes

Començarem explicant com es vivien les festes a l'edat mitjana, tant les públiques com les d'àmbit privat. La festa és, per antonomàsia, un trencament de la rutina diària, una variació de la quotidianitat. Amb el pas dels segles, l'església va anar establint un calendari festiu que absorbia, en part, festes d'origen pagà vinculades als cicles agraris i naturals que els camperols celebraven des de temps immemorials. Aquestes festes, a més del seu caràcter religiós tenien també un vessant lúdic, de ball i música que moralistes com Francesc Eiximenis censuraren obertament. Aquest caràcter lúdic era una part inseparable de la festa, fins i tot en celebracions que podrien semblar rigorosament religioses, com el Corpus⁶.

D'aquestes festes anuals, a Barcelona, per exemple, n'hi havia durant l'edat mitjana unes 27. Arreu de Catalunya destacaven les quatre festes més solemnes: Pasqua, Cincogèsima (la nostra Pentecosta), Nadal i la festa patronal particular de cada vila o ciutat. Les quatre festes principals havien estat normalitzades ja en temps de Pere el Catòlic⁷. A part d'aquestes quatre festivitats, el calendari litúrgic en tenia moltes altres, repartides entre el cicle de Nadal i el cicle de Pasqua.

I a més, cada vila o ciutat celebrava, amb més o

¹ Joan Josep ROCHA I SERRA: *La Festa Major de Sitges*, Sitges (Grup d'Estudis Sitgetans) 1997

² La seva festa era celebrada en diferents indrets amb fires i aplecs, sobretot a València, on era típic el porrat o venda de confits i fruita seca (GEC).

³ El seu culte va arrelar als països catalans a partir del segle X i XI i prengué un fort increment en la litúrgia. És patró dels balancers, adroguers, armers, courers i contrabandistes.

⁴ Predicador italià del segle XIII. Té una iconografia molt important i fou patró dels inquisidors.

⁵ Màrtir romà del segle III, molt popular als països catalans i amb molta presència a la toponímia.

⁶ Festa promoguda per la beata Juliana de Mont-cornillon i aprovada pel bisbe de Lieja el 1246. El 1264, amb la butlla *Transiturus de hoc mundo*, Urbà IV va estendre la festa a tota l'església i fixà la seva celebració el dijous següent a l'octava de Pentecosta. La festa es començà a celebrar als països catalans a partir del segle XIV. El 1319 està documentada a Barcelona i el 1320 a Girona, Valls i Tarragona. Es tracta d'una exaltació de l'eucaristia, el santíssim sagrament (Mayol p. 108-109). A més de les danses i balls pròpiament dits, l'acompanyaven entremesos, representacions de tema bíblic, evangèlic i hagiogràfic, a peu pla o damunt de castell i roques.

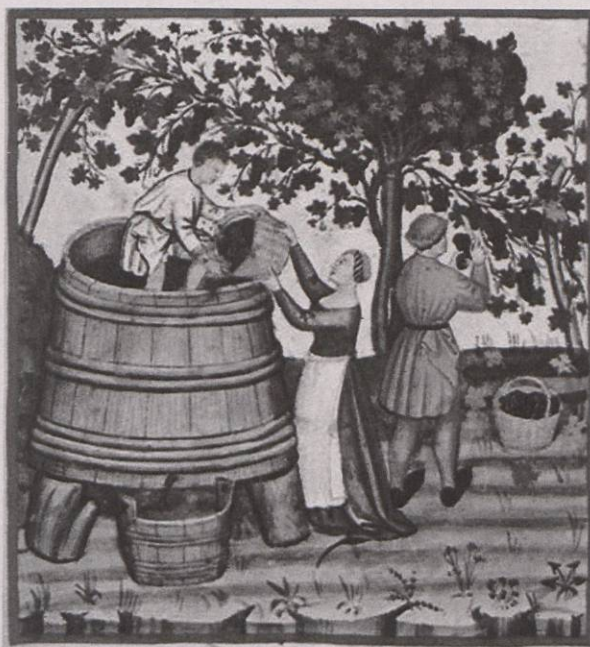
⁷ Vg Vinyoles p. 43. Cada una d'aquestes quatre festes suposava al seu torn dos dies de festa, excepte Nadal en què la festa durava quatre dies. Teresa VINYOLES I VIDAL: *Se n'anaven deportar de fora la vila a vinyes e camps. El lleure a les ciutats medievals*, dins *Espai i temps d'oci a la història. XI Jornades d'Estudis Històrics Locals*, Palma de Mallorca (Govern Balear. Conselleria de Cultura, Educació i Esports. Institut d'Estudis Balearics) 1993, p. 589-597

menys pompa, les festes dels seus patrons i altres festivitats religioses específiques. Per exemple, a Sitges, a més de les festes solemnes de santa Tecla i sant Bartomeu, sabem que hi havia un aplec en la diada de la Trinitat. Hi ha documentat, per exemple, que el diumenge de la Santíssima Trinitat de 1414, una família del poble havia decidit anar a la “vetla [vetlla] de les hermites de la Santa Trinitat”, i després assistir a missa i passar-hi el dia. La cel·la de la Trinitat havia estat fundada el 1373, i pocs anys després, com veiem, era objecte ja de la devoció dels sitgetans. I també el Vinyet era un punt de devoció. Els diumenges, alguns sitgetans, potser per proximitat, preferien anar a oir missa a Santa Maria del Vinyet, en lloc de fer-ho a la parròquia. Un diumenge de juny d'aquell mateix 1414, “eren anats a hojr missa e eren més de XX persones” a la capella del Vinyet.

Però a més de les celebracions públiques, altres festes relacionades amb el cicle vital de les persones privades trencaven també la rutina diària, com el bateig, la mort, etc. Cal destacar d'entre totes elles les noces, que es celebraven habitualment a casa de la núvia i no a l'església, com passa avui dia. Era passat un cert temps després d'aquesta celebració que els nuvis anaven a l'església a rebre la benedicció sacramental. En la festa feta a casa, aquesta s'engalanava de dalt a baix, es posaven enramades de flors i domassos a portes i finestres.

La part més importants de la cerimònia era la pronunciació de les paraules de present per les quals els nuvis es feien donació mútua. A continuació venia la part lúdica de la festa: el convit i després el ball, amenitzat per músics contractats per a l'ocasió i que s'allargava fins a la nit. Hi assistia un gran nombre de convidats, parents, amics i veïns del poble o dels entorns, que anaven mudats amb els seus millors vestits i joies. A Barcelona, després de les pestes, el nombre d'assistents a aquestes celebracions es va limitar a 80, 40 de la part del nuvi i 40 per part de la núvia, i per tal de disminuir l'ostentació, es va prohibir menjar volateria i confits de sucre.

A través d'un procés judicial sabem que un pare i una filla de Sitges havien anat de matí, un diumenge de juny d'inicis del segle XV, a unes noces a la Geltrú. La noia, de 13 anys, s'havia posat un anell que només lluïa quan anava “a batiar [bateig] i a noces” o en “les festes de Pasqua” o de Cincogèsima, és a dir, en oca-

sions especials. I quan tornaven cap a Sitges, el vespre del mateix dia, a l'altura de Santa Maria del Vinyet, el pare li digué que li tornés l'anell per guardar-lo perquè “si ballaves a Ciges, perdries-lo”.

Les festes patronals a l'edat mitjana

Però centrant-nos en les festes patronals ⁸, diu Antoni Mayol, estudiós mallorquí de les festes medievals, que els patrons de les viles eren considerats els protectors espirituals dels seus habitants ⁹, i que celebrant la festa del patró, es considerava renovada un any més l'assegurança de vida. Aquestes festes necessitaven un finançament, que anava a càrrec habitualment de la universitat de la vila, és a dir, el que avui anomenem ajuntament, o bé, ocasionalment, del senyor del lloc. Els elements festius que calia finançar eren:

- la vinguda, sosteniment i almoïna del frare predicador que feia el sermó de l'ofici
- l'adquisició dels premis o joies per a les carreres de peu i d'altres jocs
- el sou i manteniment dels joglars que animaven el ball i probablement intervenien també en la celebració religiosa
- els ornaments i enllumenat del lloc o llocs de celebració

⁸ A Girona, per exemple, els consellers feien una processó portant uns ciris i la imatge de la Verge sota un pal·li i tornats a l'església, es feien al seu interior cants polifònics (Mayol).

⁹ Vg Mayol p. 116. Deien els mallorquins que la festa del patró es feia “en reverència sua, com és nostro advocat”.

- els refrescos o convits

A través d'aquestes despeses es veu quines eren les parts principals d'una festa patronal. En primer lloc la celebració religiosa, constituïda per un ofici en el qual feia un sermó el rector o el vicari de la vila o bé un frare o altre capellà contractat expressament ¹⁰. A Pollença, per exemple, eren habituals els sermons dels frares franciscans, de molt èxit en aquella època d'auge dels ordes mendicants creats en el segle XIII. A Sitges, està documentada la presència en el dia de sant Bartomeu de framenors vinguts al poble, potser per a celebrar l'ofici. Els goigs eren cantats amb acompanyament dels músics contractats, i l'ofici podia completar-se amb una petita processó, amb les autoritats locals al capdavant, portant la figura del sant sota pal·li.

A més de la part religiosa de la festa, era fonamental la celebració purament laica, en la qual podia participar activament tota la població. La vigília i el dia de la festa es celebraven diversos balls a la plaça del Castell, l'actual plaça de l'Ajuntament, que era l'únic gran espai obert dins de l'emmurallat sitgetà. Prèviament, persona contractades per la universitat havien agranat, és a dir escombrat, la plaça i l'havien ruixat amb aigua perquè no s'aixequés pols, i s'havien retirat la pedres, la terra i la brossa. A més de netejar-la, la plaça s'enramava, és a dir es decorava amb branques d'arbres. Les finestres i balcons es decoraven amb domassos i es posaven torxes per la il·luminació, perquè els balls s'allargaven fins a ben entrada la nit. Els batlles solien ordenar que es fessin crides animant a la gent a anar a ballar.

Un altre moment important de la festa eren les corregudes de joies i altres jocs. Hi participaven els joves i homes de la vila amb intenció d'obtenir la joia, que era el premi, consistent en una oca o un poll ¹¹. Es tractava de veritables competicions atlètiques, curses a peu o a cavall, que guanyava el que primer tocava el pal on estava penjat el premi, lluites, salts a peus junts, curses amb ases, jocs amb dards o amb la ballesta. Hi partici-

paven els bàndols que hi havia a la vila, bàndols que fins i tot llogaven especialistes que competissin en nom seu.

La música era un element indestruable de la festa, i bé cal dir que tampoc no faltava quan hi havia altres expressions espontànies d'alegria de la vida quotidiana, perquè en moltes ocasions, grups de joves contractaven músics, com joglars, trompadors o cornamusaires, perquè els acompanyessin durant la nit, cantant i ballant pels carrers de les viles. Aquestes cercaviles, si és que es poden anomenar així, eren considerades normals pel comú de la població i consentides per les autoritats. I també hi havia molta gent que sabia tocar de manera aficionada instruments. De totes maneres, aquesta era una afició no gaire ben vista i generalment se la relacionava amb el fet de "no treballar gaire". Un tal Gemonic Clapers, veí de Sitges anava tot el dia, es deia, pels carrers de la vila amb un flabiolet i unes escorrejades (xurriaques) a la mà, i un veí es meravellava de què vivia aquest Gemonic, perquè no tenia "ofici ni art de què pusqués viure" i els seus pare i mare eren pobres i estaven malalts.

La música també era present en crides i pregons, emesos pel senyor a través del saig (avui seria l'agutzil) de la cort, que s'acompanyaven del so de trompa o anafil (una mena de trompeta). O també es feia servir el so del corn, des de dalt del castell de Sitges, per a cridar els habitants del terme a viafora ¹². Sitges degué tenir un trompador (sonador de trompa, que és una mena de trompeta corbada) oficial, perquè el 1388 van ser emparats (embargats) un seguit de béns a Ramon Oromir, entre els quals una trompa, una trompeta, un rabell (violí de tres cordes) i un sac mesclat ¹³. A més de músic aficionat, que ben segur que era, Ramon devia fer la funció de trompador de la vila, al servei de la senyora del castell.

Algunes viles comptaven entre els seus habitants amb joglars mentre que d'altres havien d'anar a cercar-los a pobles de la rodalia ¹⁴. A Vila-real es documenten una cinquantena de joglars residents a la població,

¹⁰ Aquests sermons es documenten a inicis del segle XV a Pollença, no abans, tot i que la presència de frares en el convit dels almoners pot fer pensar efectivament a que es realitzessin abans.

¹¹ A partir de l'edat moderna aquestes joies s'anirien modificant. Es documenta, per exemple, com a joia una cullera d'argent.

¹² Era la crida a defensar la població d'un perill. Vg Santandreu p. 30. El 1410 a Bagà es signa un contracte amb Ramon de la Tor, trompador de la Pobla de Lillet, que es compromet a sonar la trompa en les quatre grans festes anyals i també a l'església, els oficis i les processons. En les festes solemnes havia d'acompanyar els cònsols i prohoms de Bagà des de l'església fins a la plaça, anunciant amb el so del seu instrument el pas de la comitiva. També havia d'acompanyar el senyor amb el seu instrument en el servei d'host o cavalcada.

¹³ Doc. 862 (ACB, Pia Almoïna, Sitges, Llibre de Corts, capsa 1372-1391, f 82r).

¹⁴ Mayol p. 131

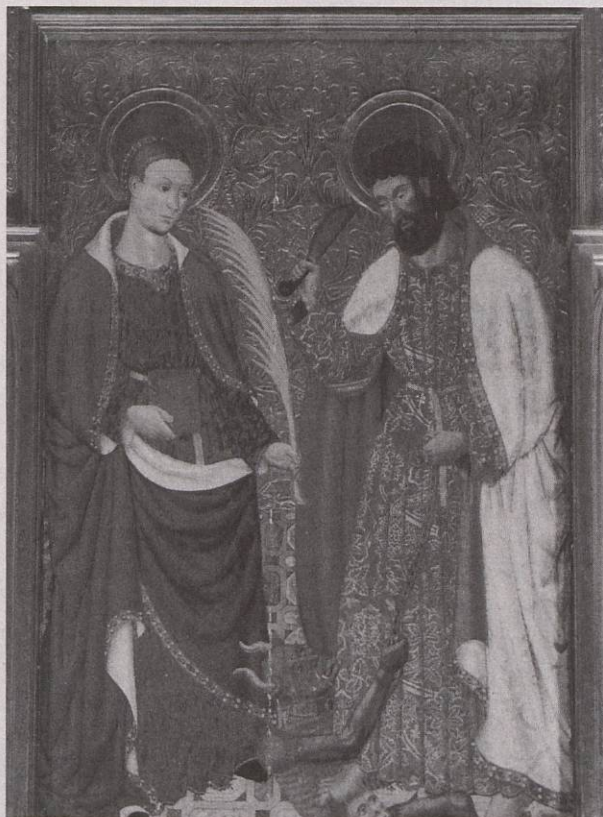
però, en canvi, sabem que a inicis del segle XIV es desplaçaren a Tàrrega des d'Ametlla de Segarra, a uns 12 quilòmetres de distància, un ministrer (músic) i un joglar de flauta per participar en una cercavila nocturna, tocant amb la seva cabreta (una cornamusa, una mena de manxa borrega), flauta i tambor¹⁵. Hem d'entendre aquests joglars no com a recitadors de poesies sinó com a músics populars, semblants als grallers i altres músics tradicionals que trobem a les nostres festes majors.

Normalment, els joglars que participaven en les festes patronals eren pagats per la universitat de la vila, i algunes vegades se'ls donava un vestit, normalment amb els colors o símbols de la vila, compost per una gramalla (una túnica llarga fins els peus), una gonella (una jaqueta llarga, gairebé fins al genolls) i un caperó (un barret alt acabat en punta)¹⁶. Aquests músics podien tocar sols, en parella o més sovint en grups de quatre. En aquest últim cas hi havia una caramella que desenvolupava la melodia, i una o dues trompes i un o dos tambors que feien d'acompanyament.

Sabem que a la festa de sant Bartomeu de Sitges i sembla que també a la festa de santa Tecla, tot i que no ens ha quedat documentat, hi havia músics. Segons els documents, eren joglars i trompadors als quals consta que l'Almoïna va pagar en diferents ocasions fins a 9 sous, en altres casos 1 sou o, fins i tot, uns minso 6 diners. Cal remarcar que era l'Almoïna i no la universitat de la vila qui pagà als músics, i que, curiosament, això fou en la festa de sant Bartomeu i no en la de santa Tecla, teòricament la patrona principal. En alguns llocs, a més del sou, es donava menjar als músics, però no a Sitges, on explícitament el procurador almoïner va anotar en una ocasió en el seu llibre de comptes: "no'ls volguí donar a menjar"¹⁷.

El treball en l'època de les festes de sant Bartomeu i santa Tecla

Encara que les festes de santa Tecla i sant Bartomeu estan separades només per una trentena de dies, cauen en dos moments molt diferents del calendari agrícola. Per una banda la festa de sant Bartomeu, el 24 d'agost, queia en un moment buit, de trànsit entre el final i l'inici de l'any agrícola. Els mesos anteriors, des de meitat de juny i durant el mes de juliol, havien estat mesos de treball intens, de la sega i recollida de l'ordi i el blat

i de la batuda dels cereals. En el primer d'agost, festa de sant Pere i sant Feliu, es complia el termini de pagament de la majoria de censos de cereal. I no era fins a la tardor que es llaurava de nou la terra per preparar-la per a la nova collita.

En canvi, la festa de santa Tecla, el 23 de setembre, queia sempre en plena verema. Qui marcava el dia d'inici de la verema era el senyor del castell. El 1376 la verema va començar el 15 de setembre i el 1408 ho va fer el 17 del mateix mes. Sitges ja era en aquella època gran productora de vi, i quan la Pia Almoïna es va fer senyora del lloc ho va saber potenciar de manera molt intel·ligent i aprofitar-ho per al cobrament de censos i delmes.

Quasi tots els sitgetans tenien una o més vinyes en el territori del castell i com que la verema comportava un volum de treball que superava la capacitat de la unitat familiar, diverses famílies s'unien per a veremar conjuntament les vinyes per tandes. També eren molts els sitgetans que produïen vi a casa seva. Els inventaris conservats descriuen cases on predomina l'utilatge

¹⁵ Un dijous, un joglar de flauta del seu poble, soci del ministril, havia tornat de Tàrrega dient que uns macips de la vila de Tàrrega els havien llogat per anar el dissabte a tocar pels carrers, i el vespre van anar a tocar amb una cabreta, una flauta i un tambor, acompanyats de dos joves corredors o pregoners amb llurs trompes (Vinyoles p. 47)

¹⁶ Santandreu p. 29.

¹⁷ Fou l'any 1375 (ACB, Pia Almoïna, Sitges, Compres, caps 1371-1376, llibreta 1375-1376).

relacionat amb el procés de vinificació: cups, bótes i embuts. Algunes vegades aquests elements es llogaven o venien als veïns.

Abans de l'inici de la verema calia fer preparatius. Era molt important tenir tot l'instrumental preparat per a la collita i la seva posterior vinificació, de manera que, per exemple, calia netejar les bótes i apedaçar-les en el cas que estiguessin trencades. Aquests preparatius també es feien al castell, que fins i tot, comprava, en previsió, el paper per a anotar tot el relatiu al cobrament dels censos. Així, el 1361 l'Almoïna comprà, per a tot l'any, 4 sous de paper, que seria utilitzat en "el capbreu, les veremes i moltes altres escriptures". El 1398 els procuradors del castell compraren bótes i cèrcols grans per a dues bótes que estaven trencades, estopa per a reparar-les i també mans de paper per a anotar el delme "per a la verema".

En començar el temps de la verema, l'Almoïna llogava personal que controlés les somades (la càrrega d'una mula o un ase) que es collien a les vinyes dels diferents llocs la vila. Així, el 1361 Romeu Guitart tardà 7 dies a comptar les somades collides pels veïns de la Bassa-rodona, Romeu Llobet 12 dies per les del carrer del Rector, Bernadó Xifré 9 dies les del carrer d'en Garrigues i en Jaumet 11 dies les del carrer d'en Codines.

A més, el castell disposava de vinyes pròpies que s'havien de veremar en les mateixes dates. No ho feien personalment, és clar, els procuradors de l'Almoïna, sinó que llogaven persones de la vila. El 1398 es llogaren 12 dones per a veremar les vinyes del castell, a 1 sou i 2 diners per dona, i també van llogar Antoni Dalmau perquè els mostrés les vinyes. Sembla que les encarregades d'aquesta feina eren normalment dones. A Sueca, les dones també feien aquesta feina mentre que els homes eren els que carregaven les portadores, feien el transport i trepitjaven el raïm, tasca que feta descalç o amb espartenyas¹⁸. El 1386, com que un tal Garcer s'havia posat malalt durant tres dels dies de la verema, van haver de trobar-li un substitut, l'Alfonso, que durant tres dies va trepitjar i llevar el raïm.

Veïem doncs, que l'Almoïna controlava el raïm que collien els habitants del terme de Sitges i que, per altra banda, feia collir el de les vinyes de la dominicatura, és a dir de les terres propietat del castell. El raïm de l'Almoïna era portat al castell, que estava ben proveït de tot el necessari per a produir vi. El 1342 hi havia al celler del castell 3 cups grans, un d'ells de 80 somades,

en els quals es trepitjava i es feia fermentar el vi. A més hi havia fins a 9 bótes, entre plenes i buides, i altres eines, com 1 embut, 3 barrils, 1 carretell (barril petit) i dues portadores. A l'entrada del castell, també hi havia 1 cup més petit, d'entre 19 i 20 somades, 2 bancs de cup i una bóta fenada (sembla que vol dir esquerpada). El 1360, els procuradors encarregaren un cup de pedra per al castell, que es va fer entre el 6 d'agost i el 4 de setembre. Es van portar pedres de la muntanya i es va llogar un home per garbellar l'arena per fer el morter.

La major part de vi del castell era enviada a Barcelona, on l'Almoïna el venia al mercat o el proporcionava als pobres que depenien d'ella per a alimentar-se. Per exemple, el 1360 entre els mesos de setembre i octubre es van enviar a Barcelona diverses barques carregades de vi. Una mula guiada per un home portava el carregament des del castell fins a la barca.

Amb tot això, veïem com el mes de setembre, sobretot des d'aproximadament la segona quinzena, era una època amb molta feina tant per als pagesos i vilatans que havien de fer la seva pròpia verema com per als procuradors que havien d'ocupar-se de la doble tasca de controlar la verema dels seus súbdits i organitzar la verema de les vinyes propietat del castell. Sembla, doncs, que era un temps en què els procuradors devien estar més ocupats en totes aquestes tasques que no a celebrar la festa de la patrona de Sitges, santa Tecla.

Els àpats

Part important de les festes, fos quin fos el seu motiu, tant si era una celebració religiosa com un matrimoni o una festa patronal, eren els àpats. Eren motiu per a tenir gent convidada a menjar a la taula de casa. De fet, a l'edat mitjana menjar sol no era ben vist i una manera de castigar una persona era fer-la menjar apartada de la resta de comensals. A la taula del castell de Sitges l'almoïner tampoc no menjava sol. Pels volts de 1360, els procuradors de l'Almoïna convivien durant pràcticament tot l'any amb un macip, és a dir un servent masculí, una serventa, un minyó i el Bort, conegut també com el Bord de Fonollar¹⁹. I sempre hi havia gent de pas a menjar. Entre 1360 i 1361 passaren pel castell fins a 316 persones, "anadors, venidors i persones de lloguer", és a dir assalariats que treballaven per a l'Almoïna en obres fetes al castell, en el conreu de l'hort o en la verema. Aquell any es gastaren en els àpats d'aquestes persones fins a 26 quarteres (1.820

¹⁸ *Història Agrària dels Països Catalans*, vol. II p. 340, Barcelona (Fundació Catalana per a la Recerca) 2004.

¹⁹ També anomenat en un altre document de 1361 "Bort Grech", potser un fill de Bernat de Fonollar i una esclava grega (ACB, Pia Almoïna, Sitges, Comptes, caps 1360-1368, llibreta 1361-1362).

litres) de forment (blat) per a fer pa.

En els dies de festa, els dinars eren més esplèndids i es convidava a taula més gent. Per santa Tecla o sant Bartomeu no era estrany trobar una desena de persones a menjar al castell. A vegades només s'indica la quantitat, "aquest dia fom X persones", però en altres casos sabem els noms o els oficis dels convidats. El 1373 foren a menjar en Massó de Sant Cugat, acompanyat de dos macips, i dos frares menors, que segurament havien participat en el sermó de l'ofici.

El 1396, en la vigília de sant Bartomeu, el procurador va comprar peix perquè "fo hic [aquí] en Moragues siquart [vol dir amb tres persones més] i mossèn

N'Antoni, el batlle, siterç [amb dues persones més]", en total una desena de persones. I l'endemà, dia de la festa del sant, va comprar un quart de vedell, una anca de moltó i pa, que se li devia haver acabat, perquè tornà a dinar al castell la mateixa gent i a més el jutge del castell, Ramon Oló, de Vilafranca del Penedès. Alguna vegada, però, va ser el procurador almoiner a qui van convidar a dinar fora del castell. El dia de Sant Bartomeu de 1353, per exemple, Pere Ferrer, batlle de la vila, va invitar el procurador Berenguer Saborit a menjar a casa seva, la masia dels Ferrers, actualment coneguda per can Milà.

(Acabarà)

Articles...

Francesc Parra i Mestres

Amb motiu de l'exposició de l'escultor Pere Jou que té lloc a l'edifici Miramar, publiquem un breu article de l'escriptor i pedagog Manel Marinell-lo que va aparèixer originalment al periòdic Las Noticias, de Barcelona, i que l'Eco va reproduir en el seu número del 10 de maig de 1931. Comentava les escultures que Pere Jou va presentar a les Galeries Laietanes durant la primavera de 1931. Efectivament, en el mes de març va tenir lloc una exposició col·lectiva, amb dibuixos d'Antoni de Ferrater, Ramon Roqueta i escultures de Pere Jou, pertanyents a l'agrupació Uns quants, i amb fotografies d'Oriol de Martí i Joan Artigues. I en el mes d'abril Pere Jou va fer una exposició individual, que es va allargar per compensar el fet d'haver romàs tancada uns temps en proclamar-se, el 14 d'abril, la República.

Pere Jou i la Premsa

Dice el crítico de arte D. Manuel Marinell-lo en el popular rotativo *Las Noticias* de Barcelona:

"Una exposición de Pedro Jou debe ser mirada como un acontecimiento en los anales de la estatuaría contemporánea regional, para representar una de las modalidades más características de la misma, o sea, esa especialidad del barroquismo contemporáneo iniciada por Francisco Casanovas, que hemos dado en llamar mediterránea.

Jou siente, a no dudar, ese *mediterraneanismo* que trasciende en la opulencia de las carnes y en la vulgaridad, mejor diremos, en la popularidad de las facciones de sus estatuas, que modela y esculpe con una premeditación un tanto autosugestiva, pero con una habilidad a toda prueba, llevando de su anhelo constante de resultado sincero y racial, esto es, realista, dentro de su especial concepción de los cánones de la escultura por él concebida.

Bastarían esas quince notables esculturas que actualmente nos presenta para afirmar su renombre de escultor personal, si no lo hubiese adquirido con

creces anteriormente y en repetidas ocasiones, así como para afirmar la maestría con que se vale de las diversas técnicas escultóricas para la producción de sus interesantes figuras: los tres desnudos femeninos, en piedra y talla directa, de perfecta concepción; la expresiva *Suburenca*, en piedra también, el bronce *Cap de nen*, rápidamente resuelto y la muchacha *Lleidatana*, tallada en madera, responden por igual al criterio sustentado por Jou, acerca lo que debe ser la estatuaría de nuestros días, el cual queda completado por los interesantes dibujos que acompañan a las esculturas, así como por las fotografías de obras anteriores ejecutadas, especialmente las de carácter decorativo, entre las cuales pueden apreciarse algunas composiciones localistas, sencillamente felices, que son las que comenzaron a delinear la personalidad estatuaría de Jou, hoy por todos reconocida.

La difícilísima postura del desnudo número 1, arrancada directamente a la piedra con el cincel, basta y sobra para acreditar la maestría del autor en el dominio de la materia inerte."

La família Jou l'any 1928

EL GRUP D'ESTUDIS SITGETANS

TREBALLA DES DE FA MÉS DE TRENTA-CINC ANYS
PER LA CULTURA SITGETANA
PUBLICANT LLIBRES I FENT CONFERÈNCIES I EXPOSICIONS
SOBRE TEMES LOCALS

SI VOLS AJUDAR-LO, FES-TE'N SOCI